

Human development and human potential development in the system of national wealth of today

Oleksandr Nesterenko

National Transport University, Kyiv

Scientific advisor:

Anhelina Spitsyna

National Transport University, Kyiv

Abstract. *The paper investigates the relationship between human development and human potential within the framework of national wealth. It highlights the growing role of human capital, knowledge, creativity, and innovation as key drivers of competitiveness and sustainable growth. Human potential is analyzed through intellectual, emotional, social, physical, and motivational dimensions, emphasizing its importance for both individual progress and social development. The study underlines that investment in human potential and effective management of human resources are essential for enhancing national wealth, ensuring long-term economic progress, and strengthening competitiveness in today's uncertain environment.*

Keywords: *human development, human potential, human capital, national wealth, competitiveness, sustainability, innovation, intellectual capital.*

Людський розвиток та розвиток людського потенціалу в системі національного багатства сьогодення

Олександр Нестеренко

Національний транспортний університет, м. Київ

Науковий керівник:

Ангеліна Спіцина

Національний транспортний університет, м. Київ

Анотація. *У тезах досліджується взаємозв'язок між людським розвитком і розвитком людського потенціалу в системі національного багатства. Підкреслено зростаючу роль людського капіталу, знань, креативності та інновацій як рушійних чинників конкурентоспроможності та сталого зростання. Людський потенціал розглядається через інтелектуальну, емоційну, соціальну, фізичну та мотиваційну складові, що визначають його значення для особистісного зростання та суспільного прогресу. Обґрунтовано, що інвестування у розвиток людського потенціалу та ефективне управління людськими ресурсами є необхідними умовами підвищення національного багатства та забезпечення довгострокового економічного розвитку.*

Ключові слова: *людський розвиток, людський потенціал, людський капітал, національне багатство, конкурентоспроможність, сталий розвиток, інновації, інтелектуальний капітал.*

В умовах розвитку сучасного суспільства транспорт виконує важливі функції в усіх сферах суспільного життя. Він підвищує ефективність суспільного

виробництва, створює умови для раціонального розміщення продуктивних сил на території країни з урахуванням специфіки місцезнаходження підприємств, джерел сировини, споживачів тощо, сприяє розвитку міжнародних відносин та взаємодій, торгівлі, туризму, сільського господарства, а також вирішенню соціальних питань, пов'язаних із професійною, освітньою, культурною та іншими видами діяльності. Отже, транспорт є важливою соціальною системою суспільства і займає важливе місце в соціально-територіальній, просторовій організації людей.

На сучасному етапі розвитку людські ресурси стають потужним чинником підвищення конкурентоспроможності країн та підприємств. Зрозуміння та правильне управління людськими ресурсами створюють підґрунтя для стійкого економічного зростання та прогресу. Поступовий перехід від традиційного розуміння трудової сили до концепції людських ресурсів став результатом усвідомлення важливості нематеріальних факторів праці, таких як знання, креативність та інноваційний потенціал. Водночас сучасний розвиток технологій вимагає постійного підвищення кваліфікації працівників, гнучкості ринку праці та готовності до адаптації у цифрову епоху[4].

Людський капітал, як ключовий елемент сучасних економічних процесів, відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку суспільства та глобальної економіки.

Інтелектуальний капітал та людський потенціал мають як і спільні ознаки, так і свої специфічні характеристики. Саме тому вони досліджуються як окремі категорії та не ототожнюються між собою. Варто відзначити, що людський потенціал це природний талант, знання, навички та здібності, досвід, здоров'я тощо. Інтелектуальний капітал включає людський капітал плюс особиста інтелектуальна власність цієї людини.

Людський потенціал - це сукупність здібностей, знань, навичок та можливостей, які має людина, і які можуть бути використані для досягнення певних цілей, як індивідуальних, так і суспільних. Він включає в себе як вроджені задатки, так і набуті протягом життя знання, досвід, кваліфікацію, а також особисті якості та мотивацію [1]. Детальніше:

- Інтелектуальний потенціал (здатність людини до навчання, аналізу, творчого мислення, вирішення проблем).

- Емоційний потенціал (здатність розуміти та управляти своїми емоціями, а також взаємодіяти з емоціями інших людей).

- Соціальний потенціал (здатність до ефективної взаємодії в суспільстві, співпраці, лідерства).

- Фізичний потенціал (здатність людини до фізичної активності, витривалість, здоров'я).

- Мотиваційний потенціал (внутрішня сила, яка спонукає людину до дії, досягнення цілей).

Розвиток людського потенціалу є важливим для особистісного зростання, соціального прогресу та економічного розвитку. Він сприяє підвищенню якості життя, створенню інновацій та вирішенню суспільних проблем.

Поняття людського потенціалу тісно пов'язане з поняттями "людський капітал" та "трудова потенція", але має ширше значення, включаючи не лише економічну складову, а й особистісний розвиток та соціальну активність.

Людський потенціал є основою національного багатства – сукупність створених і накопичених у країні працею всього суспільства матеріальних благ, рівня освіти, виробничого досвіду, майстерності, творчого обдарування населення [2, с. 58]. До нематеріального багатства відносяться: освітній, кваліфікаційний, науковий, культурний, організаційний потенціал. Багатство нематеріальне – частина національного багатства, що складається з накопиченої виробничої майстерності й досвіду людей, їхніх здібностей, потреб, творчих обдарувань, знань та інформації в знаках та символах, а також культурних цінностей [2, с. 58]. Узагальнюючим показником нематеріального багатства є рівень освіти та кваліфікації працівників.

Варто відзначити, що станом на 2023 рік Індекс людського розвитку (ІЛР) України становив 0,734, що робить її країною з високим рівнем людського розвитку. Україна посідає 100 місце у загальному рейтингу зі 193 країн і територій[3].

Постійний представник UNDP в Україні Яко Сільє зазначає, що, хоча розвиток в Україні виявився стійким, зважаючи на наслідки пандемії COVID-19 та повномасштабної війни, виклики для України ще попереду. Загальна картина є вкрай складною для України, і для пом'якшення негативних наслідків та утримання України на шляху до сталого розвитку будуть потрібні дії та підтримка"[3].

Дослідження показали, що між поняттями "людський розвиток" і "людський потенціал" існує тісний взаємозв'язок. Ці категорії становлять основу нематеріального багатства, яке є частиною загального національного багатства (рис.1).

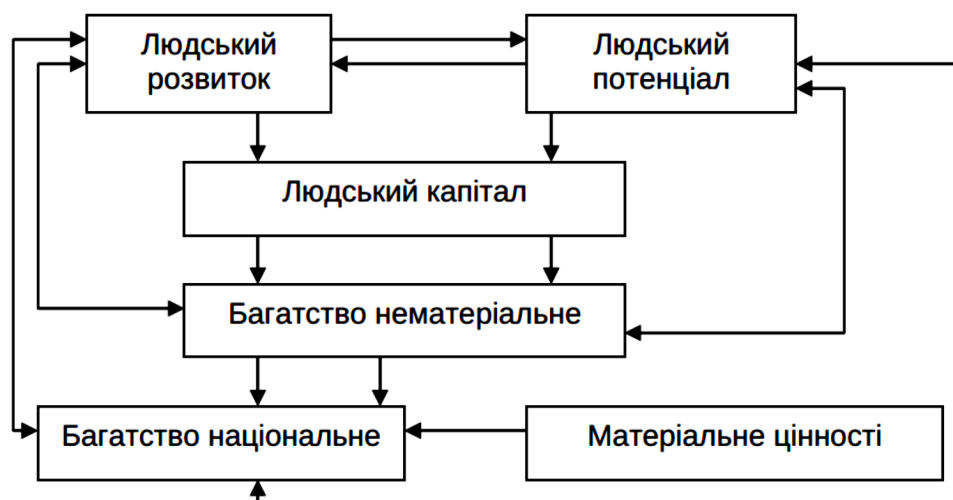

Рис. 1. Взаємозв'язок категорій "людський розвиток" та "людський потенціал"

Людський потенціал - сукупність можливостей суспільства, держави та окремих осіб у сфері використання людських ресурсів і продуктивних людських рис (ділових, соціальних, моральних, духовних) для будь-якої суспільно корисної діяльності.

Людський капітал охоплює знання, навички та енергію людей. В умовах сучасного ринку керівники підприємств повинні зосереджувати більше уваги на розвитку людського потенціалу своїх працівників.

Встановлено, що збільшення потенціалу підприємства можливе лише за умови зростання сукупного людського капіталу. Це досягається шляхом індивідуального розвитку людського потенціалу всередині підприємства та його подальшого об'єднання. Все це результати продуманої довгострокової стратегії і прагнення компанії бути першою у своїй галузі [4]. Це зумовлено також тим, що в сучасних умовах розвиток ринку при його високій жорсткій конкуренції і в середині галузі, невизначеності, існує "влада споживачів" і саме споживачі, у значній мірі, є вагомим рушійною силою змін на ринку попиту, пропозиції, послуг чи товарів. Звичайно, зміни на ринку товарів чи послуг зумовлюють і інші фактори впливу, але підприємства не мають вибору: вони або реагують на нові смаки, уподобання, запити споживачів або навіть змушені припиняти свою діяльність. Щоб максимально задовольнити нові потреби, смаки та вподобання споживачів, керівники підприємств повинні зосереджуватися на розвитку людського потенціалу та інвестуванні в людський фактор.

Варто відзначити, що підприємства будь-якої сфери діяльності потребують в сучасних умовах розвитку ринку лояльних та висококваліфікованих спеціалістів. Інфляція, як явище, розповсюджується також на "трудові навички та знання". Інфляція "трудових навиків та знань" спостерігається у підприємствах тоді, коли головні менеджери підприємств не інвестують у людський фактор. Саме людський фактор, саме людина (основна продуктивна сила); засоби праці (синонім техніки), які в західній економічній літературі ототожнюють з капіталом – є вагомим фактором економічного зростання [2]. Варто підкреслити, що формування людського капіталу потребує значного часу та суттєвих інвестицій. Набір показників для оцінки кадрового потенціалу визначається баченням майбутніх якостей персоналу підприємства. Чим чіткіше і детальніше це бачення, тим легше буде встановити критерії для його оцінки. Тому, перш ніж робити діагностику персоналу підприємства необхідно уточнити критерії або показники аналізу [1].

Розвиток людського потенціалу організації розглядається як процес формування людських здібностей і їхнє використання для досягнення продуктивних цілей організації. Формування цих здібностей включає покращення здоров'я, набуття нових знань та вдосконалення професійних навичок.

Про ефективність управління розвитком людського потенціалу на підприємствах можна стверджувати лише за умови високого рівня сукупного інтегрального значення

людського капіталу. Це, в свою чергу, сприяє підвищенню рівня економічного розвитку як країни, так і регіону.

"Людський потенціал" - це універсальна соціологічна категорія, яка може застосовуватися для порівняльного аналізу, визначення рівня суспільних трансформацій (характеристика соціальної могутності країни з урахуванням чисельності її населення), оцінки динаміки розвитку соціальних систем (окремих товариств, спільнот, регіонального та муніципального соціуму, соціальних організацій та організаційних соціальних груп). Але суспільний розвиток необхідно, насамперед, оцінювати за змінами у самій людській сутності. Розвиток суспільства - це не тільки безперервне ускладнення соціальної організації системи, а й формування людини з певним набором фізичних, освітніх, соціальних потенційних можливостей[4].

У відповідності до сучасних уявлень про ефективні технології управління, до яких і належить завдання формування і розвитку людського капіталу, доцільно використовувати процесний підхід (business process management). Під процесом можна розуміти будь-яку діяльність, яка використовує визначені ресурси (персонал, інформація, матеріальні ресурси, інфраструктура, технології) для отримання цінного кінцевого результату.

У взаємозв'язку та взаємозалежності знаходиться людський розвиток, розвиток людського потенціалу в системі національного багатства. Зосередження головних менеджерів на розвитку людського потенціалу, який тісно пов'язаний з людським розвитком і накопиченням людського капіталу, є важливим внутрішнім економічним ресурсом для підприємств. Це дозволить підприємствам досягати вищого рівня економічного розвитку, саморозвитку та підприємницької активності, що, в свою чергу, сприятиме накопиченню національного багатства країни.

Список використаних джерел

1. Людський розвиток в Україні: соціальні та демографічні чинники модернізації національної економіки : колективна монографія / Лібанова Е.М., Макарова О.В., Курило І.О. та ін.; за ред. Е.М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2012. – 320 с.
2. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія. У трьох томах. Т. 3. Київ : Видавничий центр "Академія", 2002. 952 с.
3. United Nations Development Programme. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/ukrayina-zalyshayetsya-krayinoyu-z-vysokym-indeksom-lyudskoho-rozvytku-zvit-undp> (дата звернення: 30.04.25).
4. Сахненко О. І. Управління розвитком людського потенціалу підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.5.81.